

Dato: 07.02.2011

Kommunal- og regionaldepartementet
Postboks 8112 Dep

0032 OSLO

**Forskrift om forsøk med elektronisk stemmegivning under
forhåndsstemmegivningen, elektronisk avkryssing i manntallet på valgtinget og
bruk av ny stemmeseddel ved kommunestyre- og fylkestingsvalget i 2011 - høring**

Valgstyret i Re behandlet i møte 1.2.2011, under sak 2/11, ovenfor nevnte sak og fattet slikt vedtak:

VALG-002/11 Vedtak:

Valgstyret i Re slutter seg til Kommunal- og regionaldepartementets forslag til Forskrift om forsøk med elektronisk stemmegivning under forhåndsstemmegivningen, elektronisk avkryssing i manntallet på valgtinget og bruk av ny stemmeseddel ved kommunestyre- og fylkestingsvalget i 2011 slik det framgår av brev datert 16.12.2010 med følgende merknader:

- § 5, prinsipp nr. 3 bør utgå
- § 14, perioden for elektronisk forhåndsstemmegivning bør endres til lørdag 10. september kl 21.00.

Særutskrift av saken følger som vedlegg

Dette til orientering.

Med hilsen

Margot L. Krøglid
førstekonsulent

Saksbehandler:
Margot L. Krøglid, telefon: 33 06 15 15
Stabstjenester

Forskrift om forsøk med elektronisk stemmegivning under forhåndsstemmegivningen, elektronisk avkryssing i manntallet på valgtinget og bruk av ny stemmeseddel ved kommunestyre- og fylkestingsvalget i 2011 - Høring

Utvalg	Møtedato	Saksnummer
Valgstyret	01.02.2011	002/11

Rådmannens innstilling

Valgstyret i Re slutter seg til Kommunal- og regionaldepartementets forslag til Forskrift om forsøk med elektronisk stemmegivning under forhåndsstemmegivningen, elektronisk avkryssing i manntallet på valgtinget og bruk av ny stemmeseddel ved kommunestyre- og fylkestingsvalget i 2011 slik det framgår av brev datert 16.12.2010 med følgende merknader:

- § 5, prinsipp nr. 3 bør utgå
- § 14, perioden for elektronisk forhåndsstemmegivning bør endres til lørdag 10. september kl 21.00.

01.02.2011 Valgstyret

Møtebehandling:

Jan Jensen, SV fremmet slikt forslag: Perioden for elektronisk forhåndsstemmegivning settes til fredag kl 21.00.

Votering:

Rådmannens innstilling vedtatt med 6 mot 1 stemme (SV).

VALG-002/11 Vedtak:

Valgstyret i Re slutter seg til Kommunal- og regionaldepartementets forslag til Forskrift om forsøk med elektronisk stemmegivning under forhåndsstemmegivningen, elektronisk avkryssing i manntallet på valgtinget og bruk av ny stemmeseddel ved kommunestyre- og fylkestingsvalget i 2011 slik det framgår av brev datert 16.12.2010 med følgende merknader:

- § 5, prinsipp nr. 3 bør utgå
- § 14, perioden for elektronisk forhåndsstemmegivning bør endres til lørdag 10. september kl 21.00.

Vedlegg:

Dok.dato	Dok.ID	Tittel
28.12.2010 11:45:24	110902	Høring - forskrift om forsøk med elektronisk stemmegivning under forhåndsstemmegivningen, elektronisk

Saksdokumenter i arkivsaken:

Nr	T	Dok.dato	Avsender/Mottaker	Tittel
----	---	----------	-------------------	--------

1 | 16.12.2010 Kommunal- og regionaldepartementet Høring - forskrift om forsøk med elektronisk stemmegivning under forhåndsstemmegivningen, elektronisk

Faktaopplysninger

Re kommune er sammen med 9 andre kommuner tatt ut til å delta i forsøk med elektronisk stemmegivning ved kommunestyre- og fylkestingsvalget i 2011. Forsøket innebærer at forsøkskommunene på enkelte områder må gjennomføre lokalvalget i 2011 på en noe annen måte enn det som er beskrevet i valgloven og valgforskriften. Dette må fastsettes gjennom forskrift med hjemmel i valglovens § 15-1. KRD har utarbeidet felles forskrift for forsøkskommunene. Forskriften omfatter elektronisk stemmegivning under forhåndsstemmegivningen, elektronisk avkryssing i manntallet på valgdagen og utprøving av ny stemmeseddel. Forskriften er sendt på høring blant kommunene og en rekke høringsinstanser. Høringsfristen er satt til 15. februar. Departementets høringsnotat med forslag til forskrift følger som vedlegg til saken.

Departementet har hjemmel i valgloven til å fastsette retningslinjer for andre måter å gjennomføre valg på enn det som fremkommer av loven. Det er ikke tillatt å gjøre unntak fra valglovens grunnleggende prinsipper for valg, for eksempel kravet om at valgene skal være hemmelige. Dette betyr at formålsbestemmelsen i valgloven om at forholdene skal legges til rette slik at borgerne ved frie, direkte og hemmelige valg skal kunne velge sine representanter skal ivaretas i forsøket. Selv om stemmegivningen over internett skjer i ukontrollerte omgivelser ivaretar forsøket kravet til hemmelig valg. Dette skjer ved at

- Elektronisk stemmegivning kun er et supplement til stemmegivning i valglokalet
- Elektronisk stemmegivning kun gjelder under forhåndsstemmegivningen, ikke på valgdagen
- Det innføres en angrerett for velgeren, slik at den som stemmer elektronisk kan stemme om igjen så mange ganger han eller hun ønsker
- En papirstemme overstyrer alltid en elektronisk stemme
- Den tekniske løsningen er sikker og pålitelig, og er utformet slik at den ikke avslører koblingen mellom velgeren og velgerens stemme
- Identifiserings- og autentiseringsløsningen er basert på et høyt sikkerhetsnivå.

Forskriften er delt opp i 9 kapitler:

Kapittel 1: Almennelige bestemmelser:

§§ 1 – 4 omhandler formålet med forsøket, virkeområde (hvilket valg det skal gjelde for og hvilke kommuner og fylkeskommuner som er med eller blir berørt), forholdet til valgloven og valgforskriften samt definisjon av 11 ulike begrep.

I § 5 fastsettes det hvilke seks prinsipper som skal legges til grunn ved gjennomføring av valget. Prinsippene har vært lagt til grunn helt fra det tidspunkt kommunene ble invitert til å delta. Prinsipp nr. 3 som sier at valgstyret skal sørge for at velgerne gis anledning til å øve på hvordan man avgir en e-stemme før valgperioden, er nytt. Rådmannen stiller spørsmål om hvordan dette skal tolkes. Skal det legges opp til kurs hvor velgere kan øve seg på å stemme og hvilke lister skal da brukes? Det bør etter rådmannens mening heller utarbeides god veiledning og informasjon om hvordan valget kan gjennomføres, og det stilles spørsmål om § 5, prinsipp nr. 3 bør tas ut.

Kapittel 2: Manntall. Valgkort. Utlekking av manntall:

Departementet vil sørge for at det blir utarbeidet elektronisk manntall (kretsvis) som skal brukes i valglokalene på valgdagen. Videre vil departementet forestå utforming, produksjon og utsendelse av valgkort på vegne av valgstyrene. Valgkortet som sendes ut til velgerne i forsøkskommunene skal bl.a. inneholde opplysninger om returkode, dvs. en bekreftelse tilbake til velgeren på sms som bekrefter at den elektroniske stemmegivningen er mottatt uendret. Velgeren trenger ikke å benytte seg av denne kontrollen for å få stemmegivningen godkjent, men en slik ordning gir velgeren en kontrollmulighet for egen handling og den vil samtidig kunne avdekke eventuelle feil i e-valgsystemet.

Det blir ikke anledning til å legge ut valgmanntallet til offentlig ettersyn i elektronisk form. Det vil likevel bli anledning for den enkelte velger å kunne kontrollere egen manntallsoppføring i systemet via Internett, jfr. § 7.

Kapittel 3: Valgorganene

Dette kapitlet omhandler hvordan de elektroniske stemmegivningene skal åpnes (dekrypteres før telling). Departementet vil utpeke ti personer som skal bistå ved dekrypteringen av de elektroniske stemmene. Bakgrunnen er å sikre at ingen enkeltperson, eller en liten gruppe med sammenfallende interesser, skal komme i posisjon til å dekryptere stemmer.

Kapittel 4: Krav til behandling av listeforslag

Valglovens § 6-1 fastsetter krav til listeforslag. I valglovens § 6-1 (2) bokstav c, fjerde setning står det at kandidatene skal være oppført med fornavn, etternavn og fødselsår. I forslaget til forskrift er fjerde setning endret til: kandidatene skal være oppført med *fornavn, etternavn og fødselsdato* (seks siffer). Årsaken til at fødselsår endres til fødselsdato er at den som fremmer et listeforslag selv kan få anledning til å legge forslaget inn i valgdatasystemet, eller sende over listeforslaget som elektronisk fil. Valgsekretariatet vil kunne gjennomføre en direkte kontroll mot manntallet av kandidatens valgbarhet. Slik kontroll skjer i kombinasjon mellom navn og fødselsdato.

Kapittel 5: Stemmesedler:

Forsøket krever at forsøkskommunene utarbeider elektroniske stemmesedler, jfr. § 10 for alle godkjente valglistene i kommunen før forhåndsstemmingen tar til 10. august.

Valgforskriftens bestemmelser om at stemmesedlene som skal brukes på valgtinget skal produseres på en slik måte at det ikke er mulig å se hva velgeren har stemt etter at stemmeseddelen er brettet sammen, kan ikke gjelde for elektroniske stemmesedler, jfr. § 11. Forslaget til forskrift tar inn nye bestemmelser om trykte stemmesedler til kommunestyrevalget. Utformingen av sedlene blir noe annerledes enn tidligere. Utsiden av stemmeseddelen skal ha en farget mønsterside med en nærmere angitt fargekode – én fargekode for kommunestyrevalg og én fargekode for fylkestingsvalg. Seddelen skal også ha en forskutt falsing (dvs at de skal brettes på en slik måte at det blir vanskelig å brette feil).

Kapittel 6: Forhåndsstemmegivningen:

I kapittel 6 er det tatt inn bestemmelser om perioden og fremgangsmåten for elektronisk stemmegivning. Valglovens §§ 8-1, 8-2 og 8-3 passer ikke for elektronisk stemmegivning og departementet foreslår at disse bestemmelsene ikke skal gjelde.

Den elektroniske forhåndsstemmingen starter i følge forslaget 10. august kl 0900 og avsluttes fredag 9. september kl 21.00. Departementet anmoder høringsinstansene om å gi tilbakemelding på om det kan være aktuelt å avslutte e-stemmegivningen på et senere klokkeslett denne fredagen.

Elektronisk stemmegivning kommer fram med det samme den er avgitt og bør derfor kunne gjennomføres nærmere valgdagen enn kl 21.00 på fredag. Det bør vurderes om det i stedet for fredag kl 21.00 settes lørdag kl 21.00. Det kan ikke være elektronisk stemmegivning på søndag idet noen kommuner gjennomfører ordinært valgting både søndag og mandag.

Det skal ikke legges opp til å avgi elektroniske stemmer i kontrollerte omgivelser. Departementet kan likevel etter søknad gi samtykke til at en eller flere av forsøkskommunene kan gjennomføre elektronisk stemmegivning i kontrollerte omgivelser, jfr. § 14.2

§ 15 omhandler avslutning av den elektroniske stemmegivningen. Velgere som er logget på systemet på det tidspunktet stemmegivningen skal avsluttes, skal få varsel om at stemmegivningen må avsluttes innen ti minutter.

I § 16 beskrives fremgangsmåten ved stemmegivningen. Dette samsvarer med de forutsetningene som har vært drøftet tidligere i forsøksprosjektet. Det legges opp til bruk av MiniID som identifisering av velgeren.

En utfordring vil være å få velgerne til å registrere brukernavn og passord i ID-porten (MinID), jfr. forskriften § 16. Det er gjennom ID-porten velgeren må identifisere seg for det elektroniske valgsystemet. Det er viktig at det gis god informasjon om at det er nødvendig å ha registrert seg med brukernavn og passord i ID-porten for å kunne avgi e-stemme over Internett.

En velger som har avgitt elektronisk stemme tidligere kan stemme på nytt senere, enten elektronisk eller med stemmeseddel på papir i valglokalet (i kontrollerte former). En stemmegivning avgitt i kontrollerte omgivelser er endelig og annullerer tidligere og fremtidige elektroniske stemmegivninger, dersom den godkjennes.

Kapittel 7 – Valgtingsstemmegivningen:

Dette kapitlet har bestemmelser om stemmegivningen i valglokalet og avkryssingen i det elektroniske manntallet på valgdagen. Kapitlet har også bestemmelser om beredskapsrutiner på valgdagen i tilfelle det elektroniske manntallet ikke virker, for eksempel på grunn av strøm- eller kommunikasjonsbrudd.

Ved å ta i bruk elektronisk manntall på valgdagen vil stemmestyret i den enkelte valgkrets ha oversikt over både velgere som er manntallsført i kretsen og velgere i andre valgkretser i kommunen. Ved kryss i manntallet på ett stemmested vil dette komme fram ved alle andre stemmesteder. Dette gir full kontroll av om en velger forsøker å avgi stemme ved flere stemmesteder. Departementet legger opp til at stemmegivningen fra velger som ikke er manntallsført på stemmestedet skal merkes som "fremmed" ved at det settes kryss i manntallet og stemmeseddelen stemples og legges i egen urne adskilt fra velgerne som er manntallsført på stemmestedet. Dette for å unngå at det blir flere stemplede sedler i urnen enn antall kryss i manntallet for det aktuelle stemmestedet. Urnen med fremmede stemmer skal uåpnet sendes valgstyret og telles opp under valgstyrets påsyn.

I §§ 19 og 20 omtales beredskapsrutiner ved eventuelt strømbrudd eller kommunikasjonsbrudd til det elektroniske manntallet. Da skal en egen beredskapsrutine umiddelbart settes i gang. Dersom kommunikasjonen til manntallet gjenoppstår, avsluttes beredskapsrutinen og den ordinære rutinen tas opp igjen.

Kapittel 8: Prøving av stemmegivninger og stemmesedler, opptelling, protokollering m.m.

Kapitlet beskriver hvordan prøvingen av stemmegivningene og opptellingen skal foregå. Det foreslås at den foreløpige opptellingen av elektroniske forhåndsstemmer gjennomføres før stemmegivningen er godkjent. På den måten vil vi ha oversikt over hvor mange som har stemt elektronisk. Den elektroniske stemmegivningen kan imidlertid ikke godkjennes før vi har fått kontrollert om velgeren har avgitt forhåndsstemme på papir eller avgitt stemme på papir valgdagen. Har dette skjedd skal den elektroniske stemmegivningen forkastes. Sammenholdt med den foreløpige opptellingen vil vi få oversikt over hvor mange som har stemt elektronisk og som til slutt har valgt å bruke papirstemmeseddel.

Etter at papirstemmene er talt legges til antall godkjente elektroniske stemmer. Da vil det endelige resultatet forligge. Alle papirstemmesedler skal skannes i den endelige opptellingen, herunder blanke stemmesedler og stemmesedler som foreslås forkastet. Forsøkskommunene kan ikke selv avgjøre om stemmesedlene skal skannes eller ikke.

Kapittel 9: Eierskap og krav til det elektroniske valgsystemet. Sikkerhet. Innsyn og kontroll

Forskriften slår fast at e-valgsystemet og det elektroniske valgdatasystemet skal eies, driftes og forvaltes av Staten, jfr. § 26. Fram til nå har hver enkelt kommune selv hatt ansvar for å utvikle eller leie inn valgdatasystemer. Re kommune har deltatt i samarbeid med kommunene i Vestfold, Telemark og Buskerud om innkjøp av valgsystem og trykking av stemmesedler. I tillegg har vi i 12k regi samarbeidet om skanning av stemmesedlene på valgkvelden og utvikling av rutiner for valggjennomføringen. Ved at Staten nå skal styre og drifte det elektroniske valgdatasystemet og ha ansvar for oppdatering av rutiner gjennom en rutineportal som lages, vil kommunene bli mindre sårbare.

Sikkerhetsbestemmelsene i § 27 er sentrale og viktige og er en naturlig konsekvens av de prinsippene for forsøket som er fastsatt i § 5.

Bestemmelsene i §28 om innsyn og kontroll er viktige for å skape tillit til valgsystemet.

Vurdering og analyse

Forsøket med elektronisk stemmegivning innebærer at valget på enkelte områder må gjennomføres på en annen måte enn det som framgår av valgloven og valgforskriften. Forslaget til forskriften har fanget opp det som er nødvendig for å gjennomføre forsøket på en betryggende måte.

Rådmannen mener at Re kommune bør gi sin tilslutning til den foreslåtte forskriften med følgende merknader:

- § 5, prinsipp nr. 3 bør utgå
- § 14, perioden for elektronisk forhåndsstemmegivning bør endres til lørdag 10. september kl 21.00.

Re, 14.01.2011

Trond Wifstad
rådmann

Ivar Jostedt
økonomisjef